

Mislim, da se je likovnemu umetniku-illustratorju, ki je sam suveren ustvarjalec, včasih težko podrediti piscu. Zato mora umetnik čutiti posebno nagnjenje do te zvrsti umetnosti, kakor mora to za svoje delo občutiti tudi mladinski pisatelj.

Vsaka podoba, pa četudi je le črno bela, naredi knjigo privlačnejšo. Ne strinjam se z mnenjem, da slike v tekstu omejujejo otrokovo domišljijo. V otrokovi bujni in neurejeni fantaziji izoblikujejo nekaj podob in ji takó dajejo oporo, da se bolj uravnovešeno razvija naprej. Seveda velja to le za ilustracije, ki so kvalitetno na višini in otroku v določeni razvojni dobi dostopne. Malega bralca žali, če so podobe njegovih najljubših junakov, kraljičin, vil, princev in herojskih kavbojev take, da se ne skladajo z njegovim pojmovanjem o lepem.

Važna naloga ilustracij je njihova vzgojna naloga. Kakor besedilo lahko tudi podobe neprisiljeno usmerjajo otrokovo duševnost, podčrtavajo junakove dobre lastnosti, smešijo ali grajajo slabo in navajajo bralca k humanosti. Poleg tega so te prve slike, ki jih otrok gleda, zelo važne pri njegovi kulturni in estetski vzgoji. Ilustracije nadalje uvajajo otroka v svet likovne umetnosti, mu budijo zanimanje zanjo, kar vse dela otrokovo duhovno življenje bogatejše.

Oglejmo si nekaj likovno pomembnejših izdaj naše največje mladinske založbe v preteklem letu in skušajmo na kratko razbrati, koliko te naloge izpolnjujejo.

Milan Bizovičar je ilustriral Jalново trilogijo »Bobri« in Haggardove »Salamonove rudnike«. Zanj je značilna zelo groba in zapletena obdelava človeškega telesa, zlasti obraza, nejasni in neenotni obrisi. Za mlade bralce je skoraj prezahteven in premalo jasen.

Naslovna stran knjige »Laž ima kratke noge«, srbske ljudske pravljice, kaže glavo starega kralja z izklesanim obrazom, delo *Mihe Maleša*. Monumentalna glava v črnobelih tonih deluje kot kiparski posnetek, obleka in ozadje pa sta živo pisana. Sledi ji vrsta barvnih grafik, ki so predvsem dekorativne. Težnja k linearnosti in sploščenosti ne daje tem risbam, ki so namenjene malim bralcem »Čebelice«, dovolj preprostosti.

Omenila bi še, da so skromni telegrafski podatki o slikarju na notranji strani platnic le zasnutek tega, kar si želimo. O pisatelju in njegovem delu so v knjigah za mladino napisane dolge strani, poleg tega se o tem lahko pouči tudi v šoli. O likovnem umetniku, ki je prav tako važen kulturni ustvarjalec, pa razen omenjenih skopih besed ničesar, ne glede na to, da tudi v šolskem programu to področje ni zajeto.

Zelo bogato je *France Mihelič* ilustriral »Štiri letne čase«, pravljice Mire Mihelič. Njegov likovni svet snežnih kristalov, Kurentov, vodnih živali in rastlin je blizu pravljичnemu svetu otroka. Tu je Mihelič samo poenostavil svojo črto in kompozicijo, da so figure zelo pregledne in mladim gledalcem razumljive, obenem pa estetsko prijetne. Zdi se, da je Mihelič iz svojih lesorezov ohranil vodoravne, nekoliko valovite črte, ki povzročajo, da zlasti obleke in lasje njegovih postav niso togi, temveč kakor od lahnega vetra vzvalovani in lepo razgibani. Omenila bi, da je najti pri njem, kar je sicer pri nas zelo redko, smisel za smeh ali posmehovanje, ki pa ni pregrobo.

Za »Belokranjske pesmice« je priredila vrsto izvornih litografij *Roža Piščanec*. Pokrajino, ljudi in živali in pa folklorne attribute je oblekla v vesele, pisane barve. Vendar bi rekla, da to ni njeno najboljšo delo, če se spomnim ilustracij v mladinskih revijah.

Cita Potokar je opremila knjigo Branke Jurca »Bratec in sestra« s posrečenimi celostranskimi ilustracijami. Čeprav je obdelala vsako opeko na strehah hiš, dajejo te hiše z ulicami vred vtis urejenosti v neko večjo celoto. To je prijeten in varen svet, ki je otroku blizu. Morda je Cita Potokar že našla svoj slog za to vrsto udejstvovanja. Njena risba, čeprav minuciozna, je jasna, v sebi zaokrožena in hitro pregledna.

Marij Pregelj se je že večkrat izkazal kot odličen, neomleden ilustrator. Nepozabne so njegove arhaične postave v »Ilijadi« in »Odiseji«. V »Afriških pravljicah« je manj zapleten in njegove risbe imajo skoraj liričen nadih.

Sedejeve risbe in akvareli so v toplih, svetlih tonih, z nepodarjenimi konturami. Za Langusovo »Potovanje v tisočera mesta« uporablja poleg bele osnove in črnega obrisa le eno barvo in doseže neverjetne koloristične in kompozicijske učinke. Za Borovo »Ropotalo in ptice« so mu služile vzhodnjaške predloge. Zato so te risbe kompozicijsko vezane. V sredi sedi, kot Budha v oltarju, kralj, od strani pa se mu približuje procesija dvorjanov. V teh akvarelih uporablja čiste in intenzivne barve. V »Pastirčku«, ljudski pravljici, pa nam je v ozadju razkril mehko istrsko pokrajino, katero je z ljudmi, živalmi in mitološkimi bitji spojil v skladne in dekorativne slike. »Pastirčkove« akvarele odlikujejo izredno nežne, prosojne barvne ploške.

Marlenka Stupica je med našimi akademskimi slikarji menda edina, ki se bavi izključno z mladinsko ilustracijo. Na tem področju, ki je širše, kot se morda zdi bežnemu opazovalcu, kaže, da se njena umetniška intuicija in znanje stopnjujeta od ustvaritve do ustvaritve. Pri »Sneguljčici« sta poleg manjših, barvno zelo živih figur sredi teksta zlasti zanimivi obe dvostranski sliki. S starih gobelinov poznamo zgodbo o enorogu, ki predstavlja čistost, in levu, ki je simbol moči. Na deloma temnem, deloma nevtralnem ozadju so razporejene gozdne in pravljичne živali, poleg leva in enoroga še veverica, ris, merjasec, zajček, žar-ptica, ki jih združuje centralna, v pisane barve odeta postava bežeče Sneguljčice. Druga slika prikazuje zmagoslavni pohod kraljeviča in Sneguljčice s spremstvom na konjih. Nehote se spomnimo slik italijanske zgodnje renesanse (Prihod treh kraljev), kjer se sprevod prav tako v linearni diagonali, brez težnje po navidezni globinski razsežnosti, vije v več zavojih od zgoraj navzdol. Vendar je figura Sneguljčice preotročka, zlasti za kraljevičevo nevesto, če že ne za pastorko na domačem dvoru. Tudi oznako, da je bela kot sneg, rdeča kot kri in črnolasa kot ebenovina, je slikarica preveč poudarila. Dvomim, da bi se ta, sicer domiselna, a preveč karikirana podoba, skladala z otroško predstavo o Sneguljčici, ki naj bi bila predvsem lepa in mila.

Ive Šubic je ilustriral »Cvetje v jeseni«. Njegove grafike karakterizirajo predvsem črno beli kontrasti brez prehodov, ki ponekod že spominjajo na dela kubistov. Največje možne efekte je dosegel s senčenjem, oziroma osvetlitvijo posameznih figur, podobno kot dosežajo to na odru s pomočjo reflektorjev. Postave so sicer toge in otopele. Za povest, kot je ta, polna lirike in zanesenosti, bi si želela tehniko, ki bi vsaj pripovedniku-intelektualcu in dekletu dala lahko ustrežnejšo, bolj razgibano in sproščeno podobo.

Marija Vogelnik je avtorica perorisk v »Vetrovi uspravanki« Desanke Maksimović. Riše podobno kot otroci sami in tudi, če se ji črta kje zariše, je ne popravi dokončno, temveč jo namenoma pusti takó. Kompozicija, v kolikor se ne spaja v dekorativno celoto s črkami besedila, je popolnoma svobodna. Obris njenih figur niso jasni, a vse deluje živahno, dinamično. Otroke in živali zajema sredi njihovega gibanja in ustvari tako iz mnogih majhnih črtic hitro nametane, slikovite in razgibane like.

Janezu Vidicu je pri srcu simpatični, poredni Mihec, skuštran, pegast, umazan fantek. Slikarja in njegove figure težé še mnoge nadrobnosti, ki niso važne. Morda je izostanek vsega tega nebitnega pot do tja, ko bo s tremi, štirimi potezami orisal lik in mu z neznatnim detajlom označil karakter. — Vidicu ne moremo odrekati smisla za humor. Življenjske težave kaže s smešne strani in v tem je njegova moralna vrednost (Gorinšek, Veseli raj).

Evropska kultura je mladinsko književnost in z njo mladinsko ilustracijo dvignila že na visoko stopnjo. Poznali smo enostavne, a duhovite in vedre risbe, pravljično bogate in barvite slike, s katerimi je bila bogato opremljena ta veja umetnosti.

Danes je vse to utonilo v poplavi stripov, ki niti vsebinsko niti estetsko ne ustrezajo še tako skromnemu okusu. Snov jemljejo iz detektivk, kavbojk in iz slabših risanih filmov Walta Disneya. Njihovi junaki so živali v izmaličeni podobi in pa tako imenovane atomske lepotice, za zdaj še tuje dobremu evropskemu okusu, vendar je njihova zmaga skoraj neizbežna v razmerah, ki so danes značilne za Evropo, v razmerah, ko je mogoče vse kupiti, tudi kulturo.

S tem nočem trditi, da je dobro mladinsko leposlovje v Evropi čez noč izginilo ali da ga ne ustvarjajo več. Vendar spričo nezahtevnega literarno likovnega kiča nima več pri bralcih takega uspeha, kot bi ga zaslužilo, saj svoje odjemalce vedno bolj izgublja.

Stripi in z njimi vse žalostne posledice se tudi pri nas že uveljavljajo. To ne velja toliko za Ljubljano, kjer odločno prevladuje dobra mladinska književnost, boljša in razkošnejše opremljena, kot smo jo pri nas sploh kdaj poznali. Pač pa velja to v polni meri za nekatere srbske in hrvaške založbe. Zamisliti se je treba nad takim izrabljanjem svobode tiska, ki je sicer zelo donosno, vendar brez vsakršnega čuta odgovornosti do bralčeve etične in kulturne vzgoje.

Mislim, da se založba Mladinska knjiga zaveda, na kako važni postojanki je njeno delovanje. Komur je pri srcu naša mladina, ji bo hvaležen, če se bo še naprej trudila, izdajati ne le najboljše dela mladinske književnosti, opremljena z res dobrimi, razumljivimi likovnimi stvaritvami, temveč tudi taka, ki bodo za mlade bralce dovolj privlačna in zanimiva.

Živimo v času, ko se razdalje zmanjšujejo, meje padajo, mladina vsega sveta se zbližuje. In zakaj naj ne bi to imelo samo koristnih rezultatov?

Asta Znidarčič